

Suomen puolueet ja puoluejärjestelmät. Toimittaneet Heikki Paloheimo ja Tapio Raunio. Helsinki, WSOY. Helsinki 2008. 237 s.

Puolueiden kriisi. Puolueet ja uusliberalismi – mitä on tehtävä? Toimittaneet Hanna Kuusela ja Mika Rönkkö. Into-sarja, Like. Helsinki 2008. 139 s.

General Intellect: *Vasemmisto etsii työtä.* Polemos, Like. Helsinki 2008. 292 s.

Tommi Uschanov: *Mikä vasemmistoa vaivaa.* Kustannusosakeyhtiö Teos. Helsinki 2008. 224 s.

Suomalaisia puolueita käsitteleviä akateemisia yleisesityksiä ei ole tullut kovin usein¹. Myöskään pamfletteja, jotka käsittelevät puolueiden tilaa yleisesti ei juuri ole ilmestynyt. Sen sijaan yhden puolueen tilaa käsitteleviä pamfletteja on ilmestynyt silloin tällöin ja varsinkin vasemmistolaiset ovat pohtineet useassa nitessä aatteensa tilaa viimeisten 25 vuoden aikana². Tämän lisäksi puolueet ovat keskustelleet vilkkaastikin omissa jäsenlehdissään järjestöllisestä ja aatteellisesta tilastaan (Mickelsson 1991 ja 1999). Käsite ”puolueiden kriisi” ei ole mitenkään uusi ja omaperäinen, sillä on kuvailtu puolueiden muutosta jo ainakin vuodesta 1980 lähtien (mt; Mickelsson 2007). Vuoden 2008 aikana ilmestyi poliitologien kirjoittama lähinnä opetuskäyttöön tarkoitettu artikkelikirja ”Suomalaiset puolueet ja puoluejärjestelmät”. Populaarimpia puoluepamfletteja ilmestyi ainakin kolme. Yksi oli aktiivisten ja valistuneiden kansalaisten (mukana myös yksi puoluetutkimuksesta väitellyt) kirjoittama ”Puolueiden kriisi” – pamfletti. Tämän lisäksi vasemmistoliittolaisten ryhmä *General Intellect* julkaisi pamfletin ”Vasemmisto etsii työtä”, kolmas kirja oli Tommi Uchanovin kirjoittama pamfletti ”Mikä vasemmistoa vaivaa”.

Kuva puolueista

Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä -kirja koostuu seitsemän eri kirjoittajan artikkelista sekä toimittajien kirjoittamista johdanto- ja johtopäätösluvuista. Artikkeleissa kuvailaan puolueiden aatteellisia ulottuvuuksia, puolueiden organisaatioita sekä jäsenten toimintaa puolueissa, puolueiden ehdokashankintaa, puolueiden toimintaa kunnallis- ja valtakunnanpolitiikassa sekä Euroopan Unionissa. Artikkelien lähdeaineistot perustuvat aikaisempiin tutkimuksiin, lomakehaastattelu- ja tilastoaineistoihin ja muun muassa puolueohjelmiin. Kirja on valokuva, jossa analysoidaan ja reflektoidaan puolueiden nykyistä olomuotoa. Siinä ei juurikaan pohdita puolueiden muutostendenssejä.

Heikki Paloheimon puolueiden ideologioita ja ristiriitautuvuuksia käsittelevän artikkelin lähdeaineistona ovat puolueiden periaateohjelmat sekä viimeisten eduskuntavaalien jälkeen tehty lomakehaastattelututkimus. Paloheimo on analysoinut aineistoa *Comparative Manifestos* -projektin kehittämän sisällönerittelyohjelman avulla. Hän käy läpi keskeisimpien käsitteiden, kuten vapaus, tasa-arvo, yhteis-

kunta ja valtio, esiintymistä tutkimusaineistossa. Lisäksi hän kiinnittää huomiota puolueiden ryhmäidentiteettejä ilmentäviin lausumiin. Ideologisia ristiriitoja mitattiin seitsemällä eri ulottuvuudella. Näitä olivat mm. vasemmisto/oikeisto, kasvukeskukset/syrjäseudut sekä ekologiset arvot/kasvu ja kulutus. Artikkelin keskeisin tuloksen mukaan puolueissa on edelleenkin eroja. Paloheimon mukaan myös eduskunnasta tuttu istumajärjestys vastaa puolueiden vasemmisto-oikeistoutuvuutta paitsi RKP:n ja perussuomalaisten osalta. Saamiensa tulosten perusteella hän tulkitsee, että vihreät on pikemminkin vasemmistolainen kuin keskusta-oikeistolainen puolue. Jos tarkastellaan puolueiden suhdetta perinteisiin arvoihin ja monikulttuurisuuteen, ovat Vihreät ja RKP monikulttuurisemmassa päässä. Enemmän perinteisiä arvoja kunnioittavia puolueita ovat muut keskusta-oikeistolaiset puolueet, joista perussuomalaiset on konservatiivisin.

Jan Sundberg kuvailee artikkelissaan puolueiden organisaatioita ja suhteita etujärjestöihin. Hän esittelee suomalaisten puolueiden organisaatiomallin perehtymättä kuitenkaan poikkeavuuksiin. Sundberg vertaa suomalaista puoluejärjestelmää klassisiin puolueoteorioihin, joita ovat esittäneet muun muassa Maurice Duverger ja Stein Rokkan. Sundbergin mukaan puolueilla on edelleen toisistaan poikkeavat kannattajakunnat, mikä ilmenee muun muassa puolueiden ja etujärjestöjen välisissä suhteissa.

Sami Borg tutkii artikkelissaan kansalaisten jäsenyyttä ja toimintaa puolueissa. Aineisto perustuu pääosin lomaketutkimuksiin, mutta siinä on huomioitu myös puolueiden ilmoittamat jäsenmäärät. Puoluejäsenyys kasvoi voimakkaimmin 1950–1960-luvuilla ja oli huipussaan 1970-luvulla. Vuonna 1970 puoluejäsenten osuus äänioikeutetuista oli 16,1 prosenttia, kun se vuonna 2006 oli enää 7,7 prosenttia. Ikäryhmiin verrattuna alle 30-vuotiaat ovat aliedustettuna puolueen jäsenistöistä, kun yli 50-vuotiaat ovat yliedustettuna. Vuonna 2006 puolet puolueiden jäsenistä oli yli 60-vuotiaita.

Yksi keskeisimmistä puolueiden tehtävistä on vaaleihin osallistuminen ja näistä keskeisin ehdokasrekrytointi. *Soile Kuitunen* tarkastelee artikkelissaan ehdokasrekrytointiprosessia ja sitä, ketkä valikoituvat eduskunta- ja kunnallisvaaliehdokkaiksi. Kuitusen mukaan puolueet ovat menettäneet otettaan ehdokkaiden kouluttajina. Modernin puoluejärjestöihin perustuvan vaalikampanjoinnin tilalle on tullut jälkimoderni kampanjointi, joissa muun muassa ehdokkaiden omat tukiryhmät ovat ottamassa yhä suurempaa roolia.

Puolueen toiminta on jaettu perinteisesti kolmeen erilaiseen areenaan (esim. Key 1964; Dalton et al 2000). Yksi on puolueiden sisäinen ”jäsenareena”, toinen on ”vaaliareena” ja kolmas on ”päättökentekoareena”. Suomessa viimeksi mainittu jakaantuu valtiolliseen, kunnalliseen, korporatiiviseen sekä nykyisin Euroopan Unionin areenaan. *Ilkka Ruostetsaaren* artikkeli käsittelee puolueita kunnallispolitiikan päättökentekoareenalla. Ruostetsaari käsittelee puolueiden valtuustopaikkaosuuksia, kunnallisia valtasuhteita sekä muun muassa luottamushenkilöiden roolia politiikan ammatilaisuudessa. Ruostetsaaren mukaan puolueiden paikallisosastot kuihtuvat ja yhden asian liikkeet vievät puoluei-

den tehtäviä varsinkin poliittisten asiakysymysten esille tuojina.

Matti Wiberg tarkastelee puolueiden toimintaa valtakunnallisella päätöksentekoaareenalla -eduskunnassa, hallituksessa ja julkishallinnossa. Kun puolueiden merkitysten kansalaisten keskuudessa ja jopa kunnallishallinnossa on politiikan ammatillistumisen myötä vähentynyt, on se lisääntynyt valtion päätöksentekoeleimissä. Yhtenä syynä tähän on vuonna 2000 toteutunut perustuslain muutos, joka vähensi presidentin ja lisäsi eduskunnan valtaa. Vaikka puolueet ovat saaneet lisää valtaa, niiden jäsenten vaikutusmahdollisuudet eivät kuitenkaan ole lisääntyneet, koska puolueiden toiminta eduskunnassa ja hallituksessa on varsin elitististä. Keskeisimpiä metodeita Wibergillä ovat erilaiset indeksit, joilla hän mittaa puolueiden valtamahdollisuuksia, puoluejärjestelmän hajanaisuutta (puolueiden efektiivinen lukumäärä) ja puolueiden koheesiota eduskuntaäänestyksissä. Wiberg vertaa myös suomalaisten puolueiden parlamentaarista toimintaa läntisen Euroopan maihin. Tämän vertailun mukaan Suomi on koalitiiohallitusten maa. Yhden puolueen enemmistöhallitusta ei ole Suomessa koskaan nähty, kun se useassa maassa on melko tavallinen. Yhden puolueen vähemmistöhallitus on Suomessa ollut ainoastaan 11 kertaa, vuoden 1945 jälkeen. Ruotsissa tällainen tilanne on ollut 65 kertaa. Läntisen Euroopan maissa on vuoden 1945 jälkeen ollut hallituksia keskimäärin 23,75 ja Suomessa 37. Wibergin mukaan puolueet eivät enää toimi kansalaisyhteiskunnan edustajina valtioon päin, vaan yrittävät yhä samaistuvilla ohjelmillaan vedota erillään oleviin äänestäjiin.

Uusin puolueiden arena on Euroopan Unioni. *Tapio Raunio* tarkastelee artikkelissaan Euroopan integraation vaikutusta puoluejärjestelmäämme. Pääosa puolueista maksui myönteisen kannan EU:hun Lipposen ensimmäisessä sateenkaarihallituksessa, joka koottiin vuonna 1995. EU jäsenyyden myös puoluejohdon asema on kohentunut varsinkin politiikan sisällön muotoilussa. Raunio mukaan puolueiden asenteet EU:ta kohtaan ovat huomattavasti myönteisemmät kuin keskivertoäänestäjän. Mitään voimakasta EU-vastaista ryhmittymää Suomesta ei kuitenkaan löydy.

Johtopäätösluvussa Paloheimo ja Raunio toteavat, että puolueiden rooli on muuttunut erityisesti Suomen poliittisen järjestelmän muutosten vuoksi. Luokkapohjaisen kollektiivisen identiteetin murennetta puolueet ovat muuttuneet tavallaan osaksi valtiota. Puolueiden järjestöaktiivisuus on pienentynyt ja puolueita kohtaan on samanlaista epäluuloa kuin muuallakin Euroopassa. Valta puolueissa on keskittynyt puoluejohdolle ja parlamenttiryhmillä. Kirjoittajien mukaan vaali- ja puoluedemokratia ovat Suomessa alavireisessä tilassa, mutta samalla poliittisen osallistumisen keinovälikoima on monipuolistunut.

Ovatko puolueet kriisissä, vai ainoastaan vasemmisto?

Pamfletin *Puolueiden kriisi. Puolueet ja uusliberalismi. Mitä on tehtävä?* kirjoittajista kaikki eivät hyväksy otsikkoon sisältyvää analyysii. Keskustan sisäistä päätöksentekoa väitöskirjassaan tutkinut *Karina Jutila* väittää, että suo-

malaiset puolueet eivät ole kriisissä, koska 97 prosenttia äänesti viimeisissä eduskuntavaaleissa jonkin puolueen ehdokasta. Filosof *Thomas Wallgren* ei puolestaan hyväksy kirjan alaotsikkoa väittäen, että julkisen talouden kasvaessa ei Suomessa voida puhua uusliberalismista. Hän esittää sen tilalle markkinafundamentalismi-käsitettä.

Puolueiden kriisi -kirjan kirjoittajista kolme on sosialidemokraatteja, kolme vasemmistoliittolaista, kaksi vihreää ja pari yleisvasemmistolaista. Tämän kirjan kirjoittajien näkökulma lähtee heidän omasta puolueestaan tai muusta viiteryhmästä, kun taas politologien kirjoittama Suomen *puolueet ja puoluejärjestelmät* pyrkii objektiivisuuteen. Pamfletin toimittajat perustelevat esipuheessa puolueiden olevan kriisissä, koska äänestysaktiivisuus on alentunut, puolueiden jäsenmäärät ovat laskeneet ja myös niiden järjestötoiminta on hiipunut. Johtopäätöstä perustellaan vielä eri kyselytutkimusten tuloksella. Yhtenä syynä kriisiin on puolueiden uusliberalisoituminen, joka tarkoittaa politiikan markkinoitumista, julkisen sektorin supistumista, teknokroitumista ja virkamiesvaltaa. Uusliberalismi merkitsee sitä, että poliitikot ovat menettäneet yhä enemmän valtaa talouselämälle. Uusliberalistisessa todellisuudessa keskustelua eivät enää määrittele poliitikot vaan virkamiehet. Kirja jakaantuu kolmeen osaan. Ensimmäinen osa on otsikoitu: Mikä puolueita vaivaa? Toisessa osassa pohditaan vasemmiston kriisiä. Kolmas osa on jäänyt ilman otsikkoa. Siinä Heikki Patomäki pohtii globaalipuolueen mahdollisuuksia ja Outi Alanko-Kahiluoto kysymystä ”Miten politiikka on mahdollista”.

Thomas Wallgrenin mukaan puolueiden kriisissä kyse ei ole uusliberalismista, vaan osallistumisen kriisistä. Hänen lääkkeensä on se, että ihmiset liittyisivät puolueisiin, jotka he kokevat vähemmän vastenmielisiksi. Wallgren itse teki näin liittyessään sosialidemokraatteihin. Wallgren on toiminut aktiivisesti erilaisissa kansalaisliikkeissä, kuten kehitysyhteistyöliikkeessä. Hän painottaa suoran demokratian lisäämisen tarvetta ja on sen vuoksi laatinut lyhyen demokratisoimishojelman, Ohjelman mukaan puolueet pitää pelastaa, kansalaisliikkeitä tukea, suoraa demokratiaa kehittää sekä taloutta ja julkisuutta demokratisoida.

Arja Alhon mukaan ”medioituneet” (tiedotusvälineiden varassa toimivat) puolueet puhuvat nykyisin vain johtajansa suulla. Hänen lääkkeensä puolueiden kriisiin on yksilöllisyyden politisoiminen ja yhteisöllisyyden uudelleenmuotoilu. Alho kannattaa myös suoran demokratian, keskustelun ja osallisuuden lisäämistä. *Tuomas Rantasen* esseen aiheena on hänen oman puolueensa – Vihreän liiton – asemoituminen vasemmisto-oikeisto -akselille. Rantasen mukaan vihreät ovat osa työväenliikkeen traditioita. Siksi vihreistä tulisi tehdä ”anti-uusliberalistisia vastakoneita”. Hänen mukaansa vanhojen vasemmistopuolueiden tulisi korostaa entistä enemmän aatteellisia juuriaan: solidaarisuus, sosialismi ja internationalismi ovat edelleenkin (mutta uudelleen tulkituttuina) hyviä lähtökohtia niiden aatteille. *Karina Jutilan* mukaan puolueisiin kaivattaisiin järjestöremonttia, koska päätöksentekokulttuuri, media ja kansalaiset ovat muuttuneet. Jutilan mukaan puolueet ovat vasta heräämässä tälle muutokselle. Niiden toimintaa tulisi suunnata enemmän

äänestäjille. Puolueiden tulisi olla entistä enemmän suoran kohtaamisen paikkoja siksi järjestörutiineja tulisi karsia.

Vasemmistoliittolaiset *Anna Kontula* ja *Ruurik Holm*, sosialidemokraatti *Lauri Holappa* sekä yleisvasemmistolainen *Eetu Viren* pohtivat vasemmiston kriisiä. Kontulan mielestä vasemmiston on otettava tavoitteeksi siirtyminen muodollisesta demokratiasta arkipäivän demokratiaan. Tämän lisäksi vasemmiston on myös uudistettava tavoitteitaan. Kontula muuttaisi Vasemmistoliiton järjestörutiineita niin, että toiminta olisi kaikille mahdollisimman avointa. Ruurik Holmin mukaan Vasemmistoliiton identiteetti on ollut epäselvä, ja vasemmisto on lukkiutunut fordistisen ajan ajattelutapoihin. Myös Holm miettii vasemmistoliiton ohjelmaa, ja painottaa perustulon merkitystä työntekijöiden neuvotteluvoiman parantamiseksi. Holm vaatii lisäksi osallistuvan demokratian lisäämistä. Lauri Holappa kritisoi uusliberalistista ajattelu- ja toimintatapaa. Hänen mukaansa puolueet eivät pysty näkemään ortodoksisten talouspoliittisten väittämiä poliittisuutta. Eetu Virenin mukaan nykyinen vasemmisto ei huomioi uusia vastarinnan muotoja. Viren vastustaa kapitalismia ja haluaa sen sijaan omaehtoista kaupunkitilaa ja sen vakuudeksi joko perus- tai metropolitulon.

Kansainvälisen politiikan professori *Heikki Patomäki* halusi perustaa globaalin puolueen vastustamaan nykyisten kansallisten puolueiden lyhytnäköisyyttä ja korruptoituneisuutta. Globaalissa puolueessa vallitsisi moninaisuus ja suvaitsevaisuus. Yksi syy globaalien puolueiden perustamiseen on demokratian näkökulmasta tuleva ristiriita, jossa pääoma on globaalia ja politiikka kansallista. Vihreiden kansanedustaja *Outi Alanko-Kahiluoto* on otsikoinut kirjoituksensa ”Vaihtoehdottomuuden aika”. Hänen mukaansa ilmastonmuutos asettaa rajat poliitikalle. Mikään puolue ei pysty yksin pelastamaan maailmaa. Tähän tarvitaan yhteisö, jonka tunnustaa politiikan äärellisyyden eli ilmastonmuutoksen asettamat rajat.

Puolueiden kriisi -kirja toistaa useita vanhoja analyysejä ja parannusehdotuksia. Usea kirjoittaja ehdottaa parannukseksi puolueiden avautumista. Tätä on toivottu jo 1980-luvulta lähtien, kun vihreät keskustelivat olemisensa muodoista ja kun SKDL:ää ja SKP:tä muunnettiin vasemmistoliitoksi. Jürgen Habermas ja deliberatiivisen demokratian teoreetikot ovat tuoneet parannusehdotuksiin mukaan uutta luovan vapaan keskustelun tarpeen. Puolueiden kriisi -kirjassa on kuitenkin myös uusi avaus. Sellainen on Heikki Patomäen idea globaalista puolueesta. Patomäen idea moninaisuudesta voisi olla vielä toimivien kansallistenkin puolueiden keskeinen idea.

Mistä vasemmistolle uusi työväenluokka?

Vasemmistoliittolaisen vasemmistofoorumin sisällä toimiva tutkijayhteisö *General Intellect* on kirjoittanut kirjan *Vasemmisto etsii työtä*. Kirjan kaksimerkityksinen nimi vastaa sen sisältöä: siinä tarkastellaan työelämän muutosta sekä sitä, miten vasemmiston tulisi reagoida tuohon muutokseen. Kirjan lähtöajatuksena on arvio, jonka mukaan työ tulee tulevaisuudessaakin olemaan keskeisessä asemassa vasemmistossa. Olennaista kuitenkin on työn muutos, postfordismi ja

globalisaatio, joiden tarkasteluun kirja keskittyy. Kirjan mukaan ”Vasemmiston ongelmana on nykyinen työläinen, joka ei enää tunne itseään työväen kuuluvaaksi” Kirja toistaa vuosikymmeniä keskustelussa olleet vaatimukset työn uudesta määrittelystä ja perustulosta. Perustulo sopisi erityisesti uudelle työväenluokalle – prekariaateille. Ryhmä korostaa, että perustulon tulisi olla vastikkeetonta. Kirja on ottanut vaikutteensa pääsääntöisesti mannereurooppalaisesta keskustelusta ja liikehännästä. Erityisesti kirjoittajat ovat innoissaan sekä globaalikriittisistä että prekariaatin synnyttämistä liikkeistä. Kirjasta tosin puuttuu näiden uus-uusliikkeiden analyysi. Luvussa ”Vasemmisto ja uudet työväenliikkeet” käsitellään 1980-luvun keskustelua sen aikaisista ”uusista yhteiskunnallisista liikkeistä”. Luvussa on toki hienoa tuorempaakin analysointia, siinä tuodaan esille mm. Anthony Giddensin ja Ulrich Beckin ajatuksia kolmannesta tiestä ja alapoliitikasta sekä Chantal Mouffin ajatuksia radikaalidemokratiasta. Tekijöiden mukaan karnevalisoituminen ja persoonallisuus ovat tulleet mukaan ennen niin vakaviin ja asiallisiin liikkeisiin.

Prekariaattiakin huonommassa asemassa ovat siirtolaiset, joiden merkitys työmarkkinoilla on nykyisin ratkaiseva. Kirjassa puidaan mielenkiintoisella tavalla nykyistä siirtolaisuuden tilannetta. Siirtolainen on mitä erilaisimpien viranomaisten armoilla. Hänen pitää käyttäytyä moitteettomasti, jotta häntä ei karkotettaisi. Pääsy Euroopan Unionin alueelle ei takaa siirtolaiselle rauhaa, koska luvun mukaan ”rajat ovat tulleet joustaviksi”. Rajavalvontaa ei suoriteta enää vain fyysisellä rajalla, vaan koska tahansa voi viranomainen tulla kyselemään papereita. Tekijät korostavat, että ei ole yhtä siirtolaisuuden syytä eikä yhtä siirtolaisytyppiä. Vasemmistolaisetkin näkevät siirtolaiset yleensä ”uhrina”, jotenkin kyyryttömämpänä kuin paikalliset ihmiset. Tästä ajattelusta pitäisi kirjoittajien mukaan päästä eroon ja ryhtyä käyttämään siirtolaisten kykyjä hyödyksi.

Vasemmisto etsii työtä sisältää myös mielenkiintoisen luvun vasemmistosta ja uusliberalismista. Uusliberalismia ei kategorisesti tuomita kaiken pahan alkuna, vaan sitä lähdetään analysoimaan käyttäen apuna Marxin ajatuksia, joiden mukaan kapitalismi sisältää ristiriitaisia pyrkimyksiä ja käyttää hyväkseen ihmisen halua elää paremmin. Tämä toteutuu, kun esimerkiksi nuori kiinalainen tyttö haluaa mieluummin työskennellä hikipajassa, kuin olla kotonaan isän tai aviomiehen käskettävänä. Näin kapitalismi vie ihmiset juuriltaan ja aiheuttaa jatkuvaa turbulenssia. Kirjoittajaryhmä arvostelee vasemmistolaisten tapaa kritisoida globalisaatiota kansallisen edun näkökulmasta – siis täsmälleen samalla tapaa kuin kansallinen oikeisto sitä kritisoi. Mikä sitten on vastaus globalisaation ongelmiin. Keynesiläisyys ei voi olla vastaus, koska se oli oman aikansa lapsi. Globaalikapitalismia tulee kuitenkin hallita globaalisti, kehittämällä globaalia ihmis- ja sivilisaatiopolitiikkaa. Maailmanlaajuisen hallintajärjestelmän kehittämiseen tarvitaan innovaatioita, joka ottaa huomioon työelämän muutokset.

Kysymys sukupuolesta on kirjoittajaryhmän mukaan vasemmistolle ongelmallinen. Perinteinen vasemmisto on saanut käyttövoimansa ”fordistisesta sukupuolisopimuksesta”, jossa miehet tekevät ”tuottavan työn” ja naiset ”hoivaavat”.

Kirjoittajien mukaan työ on feminisoitumassa ja he analysoivatkin affektiiivisen hoivatyön luonnetta suhteessa perinteiseen fordistiseen palkkatyöhön. Vasemmiston suhdetta sosiaaliturvaan pohditaan kirjassa kaikkeen sivumääräisesti eniten. Aihetta koskevassa luvussa puhutaan vastikkeettoman perustulon puolesta ja käydään tarkkaan läpi etenkin suomalaista perustulokeskustelua. Tekijäkollektiivin oma ehdotus ”absoluuttisesta perustulosta” profiloidaan tekemällä useasta – mm. vihreiden ja Osmo Soininvaaran – perustulolausunnoista olkinukkeja ja nimittämällä niitä neoliberaalistisiksi.

Vasemmisto etsii työtä -kirja on hyvä puheenvuoro ajankohtaiseen aiheeseen. Se ei kuitenkaan tuo kovin paljon uutta eurooppalaiseen keskusteluun tutustuneelle. Kirjaa vaivaa myös avoin puolueellisuus. Vasemmistoliittolaista identiteettiä yritetään pönkittää jopa uskottavuuden uhalla, vaikka kirjassa kritisoidaankin Vasemmistoliittoa. Aatteellisten juurien etsimisessä käytetään apuna Karl Marxin lausuntoja ja ennustuksia kapitalismin kehityksestä. Välillä tuntuu jopa siltä, että Marx on päässyt jonkinlaiseen Nostradamuksen asemaan. Nykyvasemmistoliittolaiset yrittävät etsiä puolueensa tueksi nykyajan työläisiä. Käyttäytyykö nykyajan yksilökeskeistynyt ja heterogeeninen prekariatti samalla lailla kuin teollisuustyöväestö sata vuotta sitten? Sitä sopii epäillä.

Vasemmiston vaiat omaperäisesti tulkittuna

Tommi Uschanovin näkökulma vasemmiston tilaan on uusi, ainakin Suomessa. Uschanovin mukaan vasemmistolta puuttuu psykologinen pelisilmä, se ei tunnusta estetiikan merkitystä, ei anna luotettavaa kuvaa itsestään, eikä myöskään luota tosiasioiden voimaan. Tämän lisäksi vasemmisto ei tunne kapitalismin historiaa ja sillä on myös väärä käsitys kehitysoptimismista. Yllä olevat väittämät ovat otsikoita Uschanovin hieman yli 200-sivuisesta pamfletista. Uschanov on *General Intellect* -projektin kirjoittajien tavoin ottanut paljon virikkeitä eurooppalaisesta keskustelusta, mutta hänen lähteensä eivät ole samoja kuin *Vasemmisto etsii työtä* -kirjan siteeramat. Uschanov syyttää vasemmistolaisia siitä, että he pyrkivät jonkinlaiseksi täydelliseksi yliminäksi, jolla on suora metafysiinen oikeus valtaan. He eivät tätä tavoitellessaan edes pyri voittamaan puolelleen ei-vasemmistolaisia. Uschanovin mukaan ”vasemmistolaisuus vaatii liian usein ihmislähtä tuskallisia persoonallisuuden, luonteen, identiteetin tai minän menetystä”. Kirja sisältää tämäläpaita kritiikkiä vasemmiston tyylitajuttomuudesta sekä ääretömästä oikeassa olemisen tarpeesta. Kirjan päätteeksi puolueettomaksi sosialidemokraatiksi tunnustautuva Uschanov kumoaa 15 lähinnä porvareiden esittämää väittämää. Uschanovin vastaväitteet ovat hänen mukaansa tosiasioita, joita voisi käyttää vasemmistolaisesti hyödyksi.

Uschanovin käsittelemä vasemmisto on pääasiassa kaupunkilainen ja intellektuaalisuuteen taipuva äärivasemmisto. Hän käsittelee muun muassa yleisvasemmistolaisen Eetu Virenin, SKP:n puheenjohtajan Yrjö Haksen ja SDP:hen liittyneen vaihtoehdotiehen Thomas Wallgrenin lausuntoja. Sosialidemokraateista puhutaan vähän, eikä esimerkiksi

heidän aatteellista ja toiminnallista neuvottomuuttaan tuoda mitenkään esille, niin kuin sosialidemokraatit Arja Alho ja Lauri Holappa *Puolueiden kriisi* -kirjassa tekevät. Uschanovin kirja on sujuvasti kirjoitettu ja hän on käyttänyt paljon valaisevia lähteitä, jotka eivät ole kovin hyvin tunnettuja suomalaisessa keskustelussa.

Puolueiden loppu, kriisi, murros tai uudelleenorientoituminen

Jotain on puolueille tapahtumassa, tai tarkemmin sanoen jotain on ollut tapahtumassa jo viimeiset 25 vuotta: tänä aikana on keskusteltu puolueiden jäsenmäärän vähenemisestä, äänestysaktiivisuuden laskusta, puolueiden toimintafunktion katoamisesta, puolueiden samanlaisitumisesta ja tämän kaiken selittävästä puolueiden oligarkisoitumisesta ja kartellisoitumisesta. Ovatko puolueet kriisissä, vai ovatko käsitteelliset välineet joilla niitä tarkastelemme puutteellisia? Tarkastelemmeko nykypäivän – Baumanin (2002) termin – ”notkean modernin” puolueita raskaan modernin käsittein? Paloheimon ja Raunion toimittamassa artikkelikirjassa vedotaan varsin laajasti raskaan modernin aikana eläneisiin teoreetikoihin. Näistä Michels(1986) kirjoitti kirjansa jo 100 vuotta sitten, kun taas Duverger (1951/1964) ja Downs (1957) saivat oivalluksensa 50-luvulla. Kirchheimer (1966) ja Lipset ja Rokkan (1967) kirjoittivat keskeiset teesinsä 1960-luvulla. Tuoreimmat teoreetikot, kuten Panebianco (1982/1988) sekä Katz ja Mair (1995), tukeutuvat lujasti edellä mainittuihin. Duvergerin sekä Lipsetin ja Rokkanin oivallukset ovat osuvia raskaan modernin puolueiden syntyhistorian ja niiden olemisen edellytysten suhteen, mutta voitavo ne selittää nykyistä todellisuutta, jossa vallitsevat notkean modernin tendenssit? Paloheimon ja Raunion toimittama kirja antaa kuitenkin hyvän ja selkeän kuvan nykypäivän puolue-elämästä, ja se on myös hyvä lähdekohta tutkittaessa puolueiden tulevia kehitystendessejä.

Käsiteltäviä pamflettikirjoja lukiessa tulee mieleen, ovatko kaikki puolueet kriisissä, vai ainoastaan vasemmisto. Eivähän porvaripuolueet alun perinkään pyrkineet massapuolueiksi. Niille riitti vaaleja varten organisoidut ryhmät, joita parlamentissa toimiva karismaattinen valtiomies johti. Joukkopuolue puolueen mallina on kokoomuslaisillekin niin tuore, että siitä on helppo luopua olosuhteiden muuttuessa. Sen sijaan vasemmistopuolueille joukkopuolue on ollut keskeinen identiteetin kulmakivi. Vasemmiston alakulua lisää se, että tämän kehityksen lisäksi porvarit ovat aatteiden kentällä hegemonisissa asemassa.

Vasemmisto on jo parikymmentä vuotta etsinyt paikkaansa uusliberalisoituneessa maailmassa. Raskaan modernin synnyttämä joukkopuoluemalli on väistynyt ja tilalle tarvitaan toisenlaisia ideoita puolueiden rakenteen organisoinnissa. Uutta puolueuuttoa etsittäessä ei kannata syyllistyä romantisointiin ja yrittää palata johonkin sellaiseen olotilaan, jota ei todellisuudessa ole ollut muuta kuin haaveissa. Vasemmistolaisellakin joukkopuoluekäytännöllä on ollut suuret puutteensa. Niissä piilevä solidaarisuus ja yhteisöllisyys on ollut poissulkevaa ja epäsolidaarista niitä kohtaan, jotka eivät voi kuulua ryhmään. Sosiologit, kuten Beck

(1997) ja Bauman ovat puhuneet väistämättömästä yksilöitymisestä vanhojen kollektiivisubjektien, kuten vasemmiston joukkopuolueiden, purkauduttua. Onko yksilöitymiskehitys kehityksen päätepiste, vai voiko siitä kehittyä uusi mukaanoitava globaali yhteisöllisyys, josta vasemmisto voisi ponnistaa?

VIITTEET

¹ Tieteellisiä yleisesityksiä suomalaisista puolueista on ilmestynyt viimeisten vuosikymmenten aikana: Rantala, Onni (1982): Suomen puolueiden muuttuminen 1945–1982; Sundberg, Jan (1989): Lokala partiorganisationer i kommunala och nationella val: förändringar i organisatorisk styrka och medlemsaktivitet i politiska lokalföreningar i Finland åren 1945–1987; Sundberg, Jan (1996): Partier och Partisystem i Finland, Schildt, Espoo; Borg, Sami, toim. (1997): Puolueet 1990-luvulla. Näkökulmia suomalaiseen puolue-toimintaan; Mickelsson, Rauli (2007): Suomeen puolueet. Historia, muutos ja nykypäivä; Paloheimo Heikki – Tapio Raunio toim. (2008) Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä. Näiden lisäksi puolueista ovat tietokirjoja kirjoittaneet Nousiainen, Jaakko (1959): Puolueet puntarissa, Borg, Olavi (1970). Mitä puoluetta äänestäisin? Olavi Borg tutki väitöskirjassaan (1964) suomalaisten puolueiden periaateohjelmia. Tämän lisäksi on julkaistu ja kommentoitu puolueiden periaateohjelmia: Borg, O: 1965 ja 1970, Aarnio, Eeva – Kari Palonen sekä Aarnio, Eeva – Jukka Kanerva (1995). Yhteiskuntatieteellinen tietorarkist on koonnut puolueohjelmia puolueohjelmatietokantaan. Se on osoitteessa: <http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistaus>

² Viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana on ilmestynyt muun muassa seuraavat pamfletit, joissa käsitellään puolueiden tilaa: Ahlfors, Bo – Risto Kolanen (1988): Poliitiikka menestyksen Suomessa; Kolanen, Risto ja Kalevi Suomela, toim (1990) Uusi Eurooppa, haaste vasemmistolle; Pakarinen, Pete ja Kirsi Varila, toim. (1993): Kokoomus?; Kairamo, Aimo ja Yrjö Rautio, toim. (1994): Minne nyt, vasemmisto?; Penttilä, Risto E.J, Jaakko Tapaninen ja Janne Jutila (1994): Ultimatum isänmaalle. Nuorsuomalinen näkemys Suomen mahdollisuuksista; Noronen, Visa toim. (1995) Hyvästi 60-luku; Kuusela, Hanna ja Mika Rönkkö, toim. (2008): Puolueiden kriisi. Puolueet ja uusliberalismi. Mitä on tehtävä; General Intellect (2008): Vasemmisto etsii työtä; Uschanov, Tommi (2008): Mikä vasemmistoa vaivaa?

LÄHTEET:

Bauman, Zygmunt. 2002. *Notkea moderni*. Suom. Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino.
 Beck, Ulrich. 1997. *The Reinvention of Politics. Rethinking Modernity in the Global Social Order*. Käännös: Mark Ritter. Cambridge: Polity Press.
 Dalton, Russel J. ja Martin P. Wattenberg, toimittaneet. 2000. *Parties without Partisans. Political Change in Advanced Industrial Democracies*. Oxford: Oxford University Press

Downs, Anthony. 1957. *An Economic Theory of Democracy*. United States of America: HarperCollins Publishers.
 Duverger, Maurice. 1967. *Political Parties. Their Organization and Activity in the Modern State*. Englanniksi kääntänyt Barbara & Robert North. London: Methuen & Co LTD.
 Katz, Richard S. & Mair, Peter. 1995. Changing Models of Party Organization and Party Democracy. The Emergence of the Cartel Party. *Party Politics* 1/1995, 5–28.
 Key, V. O. 1964. *Politics, Parties & Pressure Groups*. New York: Crowell.
 Kirchheimer, Otto. 1966. The Transformation of the Western European Party Systems. Teoksessa J. Lapalombara & M. Weiner (toim.) *Political Parties and Political Development* Princeton: Princeton University Press, 177–200.
 Lipset, Seymour M. and Stein Rokkan. 1967. *Party System and Voter Alignments: Cross-National Perspectives*. New York: The Free Press.
 Michels, Robert. 1986. *Puoluelaitos nykyajan demokraatissa*. Suom. Timo Kyntäjä. Juva: WSOY.
 Mickelsson, Rauli. 1991. *Puoluekentän radikaalin laidan muutos 1980-luvulla – Vihreän liikkeen ja Vasemmistoliiton järjestäytymiskeskustelujen tarkastelua*. Turun yliopisto. Yleinen valtio-oppi. Julkaisematon.
 Mickelsson, Rauli. 1999. *Samanlaiset ja erilaiset puolueet. Retoriikka- ja diskursssanalyttinen tutkimus kokoomuslaisten ja sosialidemokraattien jäsenlehdissä ilmaisemista käsityksistä omista puolueistaan vuosina 1965–1995*. Turku: Turun yliopisto.
 Mickelsson, Rauli. 2007. *Suomen puolueet, historia, muutos nykypäivä*. Tampere: Vastapaino
 Panebianco, Angelo. 1988. *Political Parties: Organization and Power*. Cambridge: Cambridge University Press.

RAULI MICKELSSON